

Barnehagelæreren i spenningsfeltet mellom politikken, kunnskapen og verdiene

Hva skal vektlegges - barns selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning?

Mohammed Azadzi

[kandidatnummer: 511]

Bacheloroppgave

[BMBAC3900]

Trondheim, April 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

1.0 Innledning	2
1.1 Problemstilling	3
1.2 Case	3
1.3 Oppgavens disposisjon	3
1.4 Bakgrunn for valg av tema	3
1.5 Aktualisering av tema	4
1.6 Begrepsavklaring	5
2.0 Metode	6
2.1 Valg av metode: teoretisk drøfting	6
2.2 Beskrivelse av gjennomføring og litteraturutvalg	6
2.3 Førforståelse	7
2.4 Metodekritikk	8
3.0 Teori	9
3.1 Profesjonstrekanten	9
3.2 Politikken	10
3.2.1 Barnehagen som det lille demokratiet	10
3.2.2 Lover og retningslinjer	11
3.3 Kunnskapen	13
3.3.1 Barn som subjekt	13
3.3.2 Danning og barn som medborgere	13
3.3.3 Spiseforskrifter innen Islam	14
3.4 Verdiane	14
3.4.1 Verdier og holdninger	14
3.4.2 Hva er profesjonsetikk?	15
3.4.3 Konsekvensetikk	15
3.4.4 Pliktetikk	16
3.4.5 Dydsetikk	16
4.0 Drøfting	17
4.1 I grenseland mellom offentlig og privat	17
4.2 Barns rett til selvbestemmelse og foreldres rett til medvirkning	17
4.3 I spenningsfeltet mellom foreldre og barn - det etiske dilemmaet	19
4.4 Menneskers holdninger og verdier	23
5.0 Konklusjon	25
6.0 Oppsummering	26
7.0 Litteraturliste	28

1.0 Innledning

Barnehagens samfunnsmandat er forankret i både grunnlov, barnehagelov og FN's barnekonvensjon. Dette er sentralt i utøvelse av vårt demokrati der perspektiver som medbestemmelse og selvbestemmelse også er viktig for praksis i den demokratiske arenaen barnehagen. Barns medvirkning og barnets beste er mye mer i fokus nå enn for noen tiår siden og barns rettigheter er nedfelt i de nevnte lovverkene. Selv om det er mye fokus på barns medvirkning og barns rett til deltakelse i demokratiet er det likevel slik at barn alltid vil være prisgitt de voksnes handlinger og avgjørelser. Det er, på tross av barns nedfalte rettigheter, et asymmetrisk forhold mellom voksne og barn. På samme måte er det et maktforhold mellom foreldre og barnehage, da foreldre er prisgitt at barnehagen lytter til dem og samarbeider og tar avgjørelser rundt deres barn som de har blitt enige om, selv om foreldrene selv ikke er tilstede. De barnehageansatte skal kunne samarbeide med både barn og foreldre for å legge til rette for et best mulig tilbud i barnehagen. Man må ofte gjøre prioriteringer, og det er ikke alltid like lett å vite hvilke hensyn man skal fokusere mest på, er det barnets selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning? Denne bacheloroppgaven tar for seg et etisk dilemma som oppstår i spenningen mellom foreldrenes rett til medvirkning og barns selvbestemmelse. I denne bacheloroppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i en case som er fiktiv for å belyse problemstillingen. Hensikten med denne oppgaven er ikke å moralisere eller finne fasitsvar, men å invitere til refleksjon og åpen diskusjon rundt tematikken.

Denne oppgaven er delt opp i flere kapitler for å gjøre oppgaven oversiktlig for leseren. Videre i dette kapitlet vil jeg presentere problemstillingen samt en case som gir et bilde av problemstillingen, videre vil jeg ta for meg oppgavens disposisjon, bakgrunn for valg av tema og aktualisering av tema hvor jeg ser problemstillingen i lys av dagens samfunn. Kapittel 2 vil ta for seg valg av metode. Her beskriver jeg hva metode er og beskriver min innsamlingsstrategi som er teoretisk drøfting. Til slutt i metodekapitlet vil jeg se metodevalget mitt med et kritisk blikk. Kapittel 3 er en teoridel hvor jeg presenterer teori som er relevant for å besvare problemstillingen. I teoridelen vil man finne underkapitler som er basert på Hennem & Østrem (2016) sin profesjonstrekant og vil ta for seg politikken, kunnskapen og verdiene som ligger til grunn for barnehagens pedagogiske arbeid. I delkapitlet hvor teori som tilhører kategorien politikk blir samlet, vil jeg blant annet gå inn på demokrati, medvirkning, lover og retningslinjer som er til stede i barnehagen. Under delkapittel om kunnskap vil jeg blant annet trekke inn teori om barn som subjekt, danning og barn som

medborgere. Og under delkapittel om verdier vil jeg trekke inn verdier, holdninger og profesjonsetikk. Kapittel 4 vil ta for seg drøfting av problemstillingen i lys av presentert teori i kapittel 3. Som en avslutning på kapittel 4 vil jeg komme med en konklusjon ut i fra drøftingen. Kapittel 5 vil være en avslutning av oppgaven hvor jeg sammenfatter innholdet og trekker frem sentrale momenter.

1.1 Problemstilling

I denne bacheloroppgaven har jeg valgt problemstillingen:

"Hva skal vektlegges - barns selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning?"

1.2 Case

For å svare på problemstillingen har jeg laget en fiktiv case som oppgaven baserer seg på:

I barnehagen spiser alle på avdelingen frokost sammen. Hassan (5) sitter ved spisebordet og ser at de andre barna er glad i salami på brødkiva. Dette vil Hassan også ha, og ber om å få en brødkive med salami han også. Det er barnehagelærerne Kari og Heidi som sitter ved spisebordet. Kari strekker seg mot salami pakken, mens Heidi stopper henne og sier at Hassan ikke får spise salami.

Barnehagen har tidligere fått beskjed av Hassan sine foreldre om at Hassan er muslim og at barnehagen ikke skal gi han svinekjøtt på grunn av religiøse lover. Kari ønsker å la Hassan smake når han ber om det, mens Heidi ønsker å følge foreldrenes beskjed: "Barnet mitt skal ikke spise svin".

1.3 Oppgavens disposisjon

Bacheloroppgaven er delt opp i flere kapitler og delkapitler for å gjøre det lettere å holde oversikt over oppgavens tema og innhold.

1.4 Bakgrunn for valg av tema

Da jeg skulle velge tema for bacheloroppgaven var jeg innom mange tema som var aktuelle og som kunne være spennende å fordype seg i gjennom en bacheloroppgave. Jeg har lært mye om mye forskjellig på de tre årene jeg har studert barnehagelærer. Gjennom studieperioden har jeg lært mye om barns rettigheter. Barns rett til medvirkning og barnets beste er begreper

som har gått igjen gjennom helle studieperioden. Jeg var interessert i hvordan disse rettighetene kom til syne i barnehagen når det oppstår spenning mellom det barnet ønsker og det foreldre ønsker, hvor barnehagelæreren står i midten av det og må ta et valg. Casen jeg har valgt å basere oppgaven på kan ligne på mange andre dilemmaer, for eksempel barn som følger Jehovas Vitner og ikke kan være med på bursdagsfeiring eller dilemmaer som oppstår når barnehagelærere ser at barn trenger mer søvn enn det foreldrene har gitt beskjed om at barnet skal ha. Er det en ting jeg har lært gjennom studiene og praksisperiodene, er det at vi mennesker er forskjellige. Det betyr at barnehagelærere også er ulike selv om vi har vært gjennom det samme pensumet. Barnehagelærere er forskjellige individer med forskjellige holdninger og verdier som vi tar med oss inn i barnehagelæreryrket. Dette tenker jeg kan gi rom for forskjellige utfall av forskjellige situasjoner som oppstår i en barnehagehverdag. På bakgrunn av dette, valgte jeg å lage en case og en problemstilling som kunne gjenspeile en slik situasjon, for å belyse temaet.

I rammeplanen for barnehagen (2017) er det fastslått at alle handlinger og avgjørelser som tas skal være til barnets beste (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8). Gjennom tre år på barnehagelærerutdanningen og i gjennom praksis, har jeg sett at barns beste kan være subjektivt da mennesker har ulike oppfatninger av hva som er barnets beste. Som barnehagelærer vil man ofte stå i etiske dilemmaer hvor det er vanskelig å finne et klart svar på hva som er riktig å gjøre og hvilke hensyn man skal ta, skal man ta hensyn til foreldrenes ønsker eller barnets, dersom disse ønskene er motstridende? Dette er et tema som går igjen på flere områder i en barnehagehverdag og som mange barnehagelærere nok kan kjenne seg igjen i. Derfor valgte jeg å belyse dette temaet med en case som aktualiserer denne problematikken.

1.5 Aktualisering av tema

At barnehageansatte daglig må ta etiske valg, er ikke noe nytt. Derfor har jeg valgt en fiktiv case som har elementer av et flerkulturelt perspektiv for å aktualisere temaet. Økt globalisering har ført til økt mangfold i Norge. Etiske dilemmaer har alltid vært og vil nok alltid finnes i barnehagen, men økt mangfold har ført til at det kanskje vil oppstå flere, nye dilemmaer i barnehagen. Eksempelet i casen er valgt for å aktualisere tematikken som kommer til syne i spenningen mellom to barnehagelærere oppfatning av hva som skal vektlegges i et dilemma sett gjennom et demokratisk perspektiv. Hele tematikken i oppgaven springer ut fra et demokratiperspektiv og tar for seg både barn og foreldres rettigheter i den

offentlige arenaen barnehagen er. Rettigheter i et demokrati vil alltid være aktuelt, den dagen det slutter å være aktuelt er den dagen vi ikke lenger lever i et demokratisk samfunn.

1.6 Begrepsavklaring

I oppgaven nevnes både begrepet barns medvirkning og begrepet barns selvbestemmelse. Med barns medvirkning menes det i denne oppgaven barns *selvbestemmelse*, basert på en *liberalistisk demokratiforståelse av begrepet medvirkning*.

2.0 Metode

For å undersøke min problemstilling, er jeg nødt til å ha en metode. I vitenskapelig forstand, er metode en fremgangsmåte som brukes til å løse problemstillinger og finne ny kunnskap. Det å skrive en bacheloroppgave hvor man skal svare på en problemstilling stiller krav til visse standarder. Å bruke en metode betyr at man tenker og systematiserer disse tankene samtidig som man er ærlig og sannferdig. En metode skal brukes til å finne ut om hvilken grad påstander eller problemstillinger er sanne, gyldige eller holdbare. Metode kan altså kalles redskap eller fremgangsmåte som vi trenger når vi skal samle inn informasjon som vi trenger til undersøkelsen av problemstillingen (Dalland, 2020, s. 53-54). Jeg har valgt teoretisk drøfting som metode i min oppgave.

2.1 Valg av metode: teoretisk drøfting

Da jeg hadde valgt problemstilling måtte jeg se på hvilke metoder som kunne være nyttig for å kunne svare på problemstillingen min. Det første jeg tenkte på som en mulig metode var intervju av barnehagelærere om temaet. Jeg gikk bort i fra intervju som mulig metode fordi jeg tenkte at intervjuobjektene kanskje ville svare politisk korrekt eller vise sine beste holdninger rundt tematikken, og at det var en fare for at jeg ikke ville komme noe nærmere en diskusjon rundt problemstillingen. Observasjon som metode kom jeg også fram til at hadde blitt vanskelig siden det ikke er sikkert at det ville ha oppstått et etisk dilemma mens jeg observerte barnehagelærerne. Jeg kom fram til at det som ville være den beste metoden for min oppgave var å samle inn teori basert på en fiktiv case som kan gjenspeile virkeligheten. Her var jeg innom litteraturstudie og dokumentanalyse som metode, men disse metodene passet heller ikke helt til hvordan jeg ville samle inn teorien jeg trengte. På bakgrunn av dette har jeg valgt å ha en teoretisk drøftingsoppgave. Oppgaven bygger på relevant teori fra fagbøker, lovverk, styringsdokument og forskrifter.

2.2 Beskrivelse av gjennomføring og litteraturutvalg

Ut ifra valgt tema og problemstilling måtte jeg finne ut hvilke teori som var viktig å samle inn for å svare på problemstillingen. Siden jeg hadde valgt en teoretisk oppgave, var det nå viktig å finne ut hvilken teori eller faglitteratur som var relevant til problemstillingen. Jeg startet med å lese en del faglitteratur om hvordan man kunne løse etiske problemstillinger, og leste boka "Barnehagelæreren som profesjonsutøver" (Hennum & Østrem, 2016). Her leste jeg om profesjonstrekanten og bestemte meg for å samle inn teori basert på de tre ulike delene av

profesjonstrekanten, da jeg mener disse er vesentlige i mitt tema. Jeg lagde derfor en skisse over hva som går under de tre delene av profesjonstrekanten: politikken, kunnskapen og verdiene. Basert på problemstillingen "Hva skal vektlegges - barns selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning?" og hvilken teori jeg trengte å samle inn basert på profesjonstrekantens tre momenter, søkte jeg etter teori i ulike bøker på skolens bibliotek, oria og på lovdata/Udir. Her var blant annet søkeordene profesjonsetikk, selvbestemmelse, medvirkning, barn som subjekt, danning og demokrati viktig.

I gjennomføringen av litteraturutvalg var det flere bøker jeg tok i bruk, men det var tre fagbøker som skilte seg ut, og som har gitt meg et godt overblikk av temaet i oppgaven:

Boka *Barnehagelæreren som profesjonsutøver* av Hennem & Østrem (2016) fokuserer på som tittelen sier, barnehagelæreren som profesjonsutøver. Hennem & Østrem (2016) tar for seg barnehagelærerens ansvar for å forvalte et samfunnsmandat på grunnlag av fagkunnskap og etiske verdier. De beskriver et spenningsfelt mellom politikk, kunnskap og etikk hvor barnehagelæreren er midt inni dette.

Boka *Barnet som subjekt - etikk, demokrati og pedagogisk ansvar* av Østrem (2012) handler om barn og anerkjennelsen av barnets subjektstatus i et demokratisk perspektiv. Østrem setter søkelyset på barnehagen som et offentlig møtested for barn, og første inngangsport til demokratiet.

Den siste fagboken som skilte seg ut var *Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?* av Kjørholt (2010). Boka bygger på nyere forskning hvor barns rettigheter og medvirkning blir aktualisert. Forfatterne i boka fokuserer på barns beste og drøfter etiske vurderinger i ulike situasjoner som handler om barn.

2.3 Førforståelse

Førforståelse handler om våre fordommer eller antagelser som vi tar med oss i en undersøkelse av et tema eller en problemstilling. Dette vil si at man allerede har en mening om fenomenet som skal undersøkes (Dalland, 2020, s.58). Før jeg begynte med å undersøke temaet hadde jeg allerede en tanke om at barnehagelærere ofte står i etiske dilemmaer, men at utfallet av situasjonene kan variere. Jeg hadde en førforståelse av temaet ut ifra studietiden hvor forelesere hadde vært innom temaet med ulike etiske caser som vi skulle løse. Jeg hadde

også en førforståelse av temaet uten å ha tenkt gjennom hva et etisk dilemma innebærer av ulike momenter som til sammen utgjør et etisk dilemma. En del av min førforståelse kommer også fra en hendelse jeg har opplevd tidligere i en barnehage. Her hadde foreldrene til et barn gitt beskjed til barnehagen om at barnet deres ikke skulle sove mer enn 1 time i barnehagen. Dette ble et etisk dilemma når vi tydelig så gjennom barnets uttrykk at det trengte mer søvn enn foreldrenes ønske. Det endte med at vi valgte la barnet sove lenger uten å informere foreldrene om dette. Det er viktig å påpeke at dette ikke var et engangstilfelle, men tvert imot noe som skjedde ofte med det samme barnet.

2.4 Metodekritikk

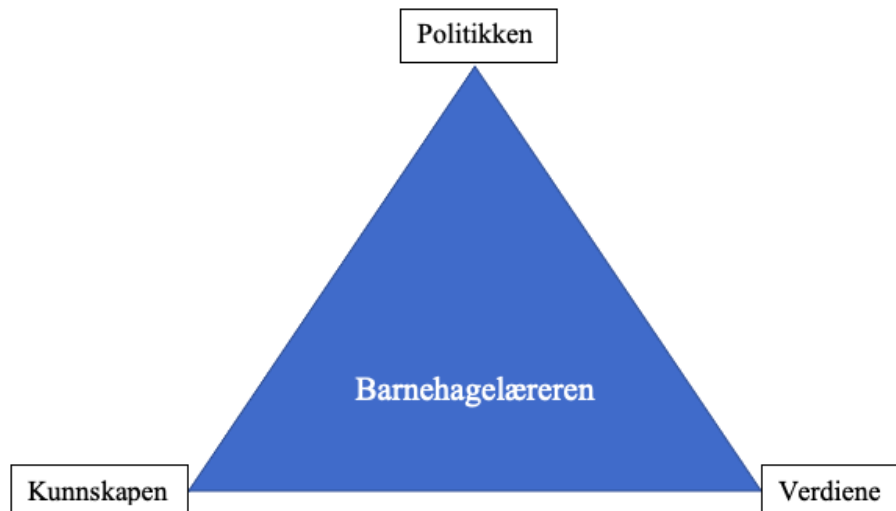
Det finnes ikke noen metoder uten feil, og man er nødt til å være kritisk og reflekterende over sin egen metode og innsamlingsstrategi (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Min metode er nok ingen unntak, og jeg har reflektert kritisk over min egen metode. Jeg tenker at det finnes nok mye mer teori som kunne vært relevant, men på grunn av oppgavens begrensninger er jeg nødt til å velge et utvalg av teori basert på mine egne tanker om hva som er viktig å ha med. Selv om jeg har basert meg på profesjonstrekanten kunne også et annet teoriutvalg bidratt til å besvare problemstillingen. Men en viktig del av prosessen med mitt litteratursøk har vært å finne den mest relevante teorien ut fra mitt faglige ståsted.

3.0 Teori

For å kunne belyse tematikken og drøfte problemstillingen, vil jeg presentere teori som jeg mener er viktig å ha med i oppgaven. Store deler av teorikapittelet vil være basert på de tre ulike delene av profesjonstrekanten som presenteres av Hennem & Østrem (2016). Jeg har derfor valgt å dele opp teorikapittelet i tre deler hvor hver del tar for seg et moment av profesjonstrekanten hvor teori tilhørende de ulike delene blir presentert.

3.1 Profesjonstrekanten

For å forstå hva profesjonstrekanten innebærer, må vi forstå hva begrepet profesjon handler om. Hennem & Østrem (2016) beskriver profesjon som yrker hvor man har hatt tre til fire års utdanning ved høyskole eller universitet og som har et mandat til å gjøre bestemte oppgaver på vegne av samfunnet (Hennem & Østrem, 2016, s. 20). Barnehagelæreryrke er en profesjonsutdanning og er en profesjon som forvalter et viktig samfunnsmandat. Når man har fått tildelt et samfunnsmandat har man også fått tildelt et ansvar. Man forplikter seg til myndighetene, altså politikkmomentet av profesjonstrekanten. Det som er sant: kunnskapen, barnehagelærerens fagkunnskap inn mot barnehagelærerprofesjonen og det som er rett: verdiene og etikken. Dette krever et spesifikt kunnskapsgrunnlag, forpliktelser til lover og regler samt profesjonelt skjønn og etisk refleksjon. Rollen som barnehagelærer stiller spesifikke krav om å kunne fange opp og reflektere over både etiske og profesjonelle utfordringer (Hennem & Østrem, 2016, s. 10 og 115). Som sagt følger barnehagelærere som profesjonsutøver tre forpliktelser, hvor den ene forpliktelsen ligger til politiske føringer. Her finner vi politiske føringer for barnehagen som er uttrykt i rammeplanen, barnehageloven og politiske vedtatt mandater som barnehagen må følge. Profesjonsutøveren må også forholde seg til fagkunnskapen om barn, barnehage, pedagogikken, lek og generell kunnskap man har fått gjennom utdanningen. Etik og verdier kommer til syne når politiske føringer og barnehagelærerens kunnskap møtes. Her må profesjonsutøveren forholde seg kritisk til egen yrkespraksis og være oppmerksom på hvilke dilemmaer samt reflektere over dem (Hennem & Østrem, 2016, s. 18).

(Figur 9, Hennem & Østrem, 2016, s. 116)

3.2 Politikken

I dette kapittelet har jeg valgt ut den teorien jeg mener hører inn under profesjonstrekantens "politikk" og som er relevant for oppgaven.

3.2.1 Barnehagen som det lille demokratiet

Selve temaet og problemstillingen i oppgaven springer ut fra et demokratisk perspektiv, og det er derfor relevant å gå inn på demokratiets betydning i barnehagesammenheng. Moen (2012) skriver at barnehagen kan kalles for "det lille demokratiet" (Moen, 2012, s. 62). Barnehagen er en offentlig arena og barnets første møte med demokratiet. Vi kan definere demokrati som et system der befolkningen direkte eller indirekte deltar i beslutningsprosessene. Et annet begrep for demokrati kan være folkestyre. For å vedlikeholde et slikt system er vi avhengige av at befolkningen opplever ansvar og forståelse av sin avhengighet til fellesskapet. Ser vi dette i et barnehageperspektiv er barnehagens oppgave å legge til rette for at barn skal medvirke sammen med andre barn, og at barna i barnehagen skal lære at man kan ha ulike meninger men at alles meninger likevel betyr noe (Larsen & Slåtten, 2015, s.271). I et demokrati er begrepet medvirkning sentralt og i barnehagen er det fokus på barns rett til medvirkning. En liberalistisk forståelse av medvirkning legger opp til at det enkelte barnet er fri til å ta beslutninger på vegne av seg selv og ses på som et kompetent rettighetssubjekt. I barnehagen er det mange regler som barn må følge. En liberalistisk forståelse vil være kritisk til for mange regler, på grunn av at det begrenser barnets mulighet

til å ta beslutninger i kraft av seg selv (Kjørholt, 2010 i Larsen & Slåtten, 2015, s.271).

Liberalistisk demokratiforståelse knyttes til begrepet selvbestemmelse.

3.2.2 Lover og retningslinjer

Lover og retningslinjer tilhører profesjonstrekantens moment "politikk". Som profesjonsutøver er man forpliktet til å følge politiske mandater, og disse mener jeg er relevante å ha med i oppgaven for gi et svar på problemstillingen. Jeg har valgt ut deler av rammeplanen, barnehageloven og FN's barnekonvensjon som er relevant for temaet i oppgaven.

Rammeplanen

I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) står det at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet hvor foreldre har rett til å medvirke planleggingen og vurderingen av arbeidet som gjøres. Rammeplanen sier også at god dialog og godt foreldresamarbeid er viktig, og at det er barnehagen som skal legge til rette for dette. Videre påpekes det at barnehagen skal ta hensyn til foreldrenes synspunkter og begrunne sine vurderinger overfor barnets foreldre. Barnehagen har et verdigrunnlag og samfunnsmandat som både foreldre og barnehageansatte må forholde seg til. Barnehagen skal også passe på at barnet ikke havner i en lojalitetskonflikt mellom foreldre og barnehagen. Et slikt samarbeid skal sikre foreldres rett til medvirkning (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 29 og 37).

Barns medvirkning er også understreket rammeplanen (2017). Her er det skrevet at barnehagen skal legge til rette for barns medvirkning uavhengig av alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Barna har rett til å uttrykke seg og si sin mening og sine synspunkter på egne vilkår. Her må barnehagen følge barnas uttrykte behov (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 27).

Begrepet demokrati blir nevnt 10 ganger i rammeplanen (2017). Rammeplanen fastslår blant annet at barnehagen skal fremme demokrati, demokratiforståelse og demokratisk deltakelse ved at barna får medvirke til barnehagens innhold. Demokratisk deltakelse skal sørge for at barn får innsikt og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7, 8 og 56).

Rammeplanen for barnehagen slår også fast at barnehagen skal fremme danning. Dette innebærer å bidra til at barn legger et grunnlag for ansvarlig, modig og selvstendig deltakelse i det demokratiske fellesskapet. Barnehagen skal bidra til at barna utvikler kritisk tenkning, evne til å yte motstand og etisk vurderingsevne (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 21)

Barnehageloven

Barnehageloven kapittel 2, § 3 handler om barns rett til medvirkning og hensynet til barnets beste. Her er det fastslått at barn i barnehagen skal få gi uttrykk for sitt syn i saker som gjelder dem selv og at barnas synspunkt skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Videre slås det også fast at i alle avgjørelser og handlinger som gjelder det enkelte barnet i barnehagen skal barnets beste være et grunnleggende hensyn (Barnehageloven, 2005, § 3).

Barnehageloven §§ 1, 2 og 4 handler om foreldres rett til medvirkning i barnehagen. Her slås det fast at barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemme ta vare på barnas behov, fremme læring og danning. Foreldrene skal være en likeverdig samarbeidspartner som skal få si sin mening i alt som handler om deres eget barn. Videre understrekes det at respekt og anerkjennelse mellom hjem og barnehage skal være tilstede, og at man samarbeider om regelmessig kontakt (Barnehageloven, 2005, §§ 1, 2 og 4).

FNs barnekonvensjon

FN's barnekonvensjon inneholder lover som skal sikre barns rettigheter i land verden over. Norge har også forpliktet seg til å følge FN's barnekonvensjon. Disse rettighetene skal barn ha uavhengig om de har foreldre som støtter opp under rettighetene eller ikke. Barnets beste er et viktig prinsipp i barnekonvensjonen og det skal ta hensyn til barnets beste i alle handlinger som berører det enkelte barn, men hva barnets beste innebærer vil tolkes ulikt. Et annet mål med FN's barnekonvensjon er også å gi barn status som aktive deltakere i det samfunn som de er en del av. Selve konvensjonen er bygd opp rundt og baserer seg på de tre P-ene. Provision, som er retten til å bli forsørget, protection: som er retten til beskyttelse og participation: som gir barn rett til deltakelse. Retten til deltakelse kan sees i særlig sammenheng med demokratiet og deltakelse i samfunnet (Larsen & Slåtten, 2015, s. 270) Dette gir barn en status som medborgere med lik rettigheter som voksne (Kjørholt, 2010, s. 13). FN's barnekonvensjon artikkel 12 tar for seg og handler om barns rett til å bli hørt, dette betyr at barn blir betraktet som selvstendige subjekter og har rett til å ha innflytelse på sitt eget liv. Denne retten kan særlig knyttes til en av P'ene som FN barnekonvensjonen bygger

seg rundt, participation. Denne rettigheten blir regnet som en sterk rettighet, fordi det gir staten en forpliktelse til å sørge for at barnet garanteres denne retten (Sandberg, 2010, s.51). Siden staten har forpliktet til å sørge for dette, betyr det også at barnehagen er forpliktet til det samme.

3.3 Kunnskapen

I dette kapitlet har jeg valgt ut den teorien jeg mener hører inn under profesjonstrekantens "kunnskap" og som er relevant for oppgaven. Med dette menes den kunnskapen som er relevant for barnehagelærerprofesjonen.

3.3.1 Barn som subjekt

Som barnehagelærer er man nødt til å møte barn som subjekter, men hva vil det si å se barn som subjekter? Hvis man skal møte barn som et subjekt og ikke et objekt, må man anerkjenne barnets rettigheter i forhold dens egen opplevelsesverden (Bae, 2004 i Tholin, 2015, s. 77). Subjektet er en som handler mens et objekt er en gjenstand som kan bli brukt og manipulert slik brukeren ønsker. Dersom man ser på barn som objekter tenker man at de kan formes, brukes og behandles uten å tenke på dem som mennesker med personlig mening og integritet. Når vi tenker på barn som et subjekt, så betyr det at vi tenker at barn er individer med rettigheter, egne tanker og egne følelser. Barn på lik linje med voksne søker etter sin plass og samhandler med andre mennesker. Et slikt perspektiv på barn, gir barnehagelæreren et ansvar, som er å ta vare på barns subjektstatus og forsvare dem når det er nødvendig (Tholin, 2015, s. 77).

3.3.2 Danning og barn som medborgere

Danning er et sentral begrep i barnehageperspektivet og dette begrepet er som nevnt også viktig i rammeplanen for barnehagen. Siden rammeplanen ikke definerer begrepet danning, vil jeg presentere teori som beskriver hva det innebærer. Danning er et begrep som beskriver en prosess og resultatene av denne prosessen. Både prosessen og resultatet legger vekt på verdier, og disse verdiene er uttrykk for hva som kan sees på som å være et godt menneske (Sagberg, 2012, s. 14). Disse vil variere i forskjellige kulturer og samfunn, men danning kan da sees på som en prosess som gjør deg til et menneske som tar det samfunnet ser som riktige valg. Man kan derfor si at dersom et barn vokser opp i et demokrati, vil som regel en del av målet med danning være at prosessen skal føre til deltakelse i demokratiet. Barnehagen er en offentlig møteplass, og barnets første møte med demokratiet. Rammeplanen, barnehageloven

og FN's barnekonvensjon gir barn status som medborgere her. Å være medborger vil si at det er mulighet for faktisk deltakelse i samfunnet med en opplevelse av å tilhøre et fellesskap (Østrem, 2012, s. 95). I grove trekk handler medborger å være deltakende i samfunnet. Tenker man da på barn som medborgere er danning et sentralt begrep. I vår tid tenker vi på barnet som et subjekt, som både er kompetent sosialt og kulturelt, og som ikke kun er en del av den private familien men også som offentlige medborgere, i og med at barnehagen er et offentlig rom. Selv om barn blir sett på som medborgere og en del av demokratiet, er deres rett til deltakelse begrenset frem til de blir 18 år. Likevel har det de siste tiårene vært mer fokus på barns rett til medvirkning og å la barn være med på å bestemme avgjørelser som gjelder dem selv. Ser vi danning i et demokratisk perspektiv, handler det om å bli et kritisk tenkende subjekt (Østrem, 2012, s. 97 og 129).

3.3.3 Spiseforskrifter innen islam

I alle religioner og trossamfunn er det regler som man må forholde seg til. I og med at oppgaven baserer seg på en case hvor et barn tilhører islam, og ikke får lov til å spise svin, tenker jeg det er lurt å presentere hva islam sier om det å spise svinekjøtt. Barn som vokser opp med islam som religion, blir fra de er små lært å vite forskjell på mat som er tillatt (halal) og mat som er forbudt (haram). I islam er det haram å spise svinekjøtt. Grunnen til at svinekjøtt ikke er tillatt, er fordi det blir ansett som et urent dyr. Kjøtt fra andre dyr er halal dersom de er rituelt slaktet. Spiseforskriftene i islam praktiseres ulikt, noen foreldre ønsker ikke at barna skal få servert kjøtt i det hele tatt, mens andre tillater at barnehagen serverer storfe eller sauekjøtt til deres barn selv om det ikke er rituelt slaktet, men her går grensene ved servering av svin (Eidhamar, 2012, s. 106).

3.4 Verdiene

I dette kapittelet har jeg valgt ut den teorien jeg mener hører inn under profesjonstrekantens "verdiene" og som er relevant for oppgaven.

3.4.1 Verdier og holdninger

Ingen barnehagelærere er lik, og man kan ta forskjellige valg, ofte kommer det av hvilke verdier og holdninger man har i bunn. Verdier kommer til syne gjennom handlinger. Mennesker har ulike verdier og ulike grunnverdier, og handler ofte utfra hvilke verdier som står sterkest hos dem. Verdier kan merkes gjennom valg man tar og hvordan man argumenterer for hva som ligger til grunn for sine valg (Sagberg, 2012, s. 14-15). Holdninger

derimot, kommer til syne når vi forholder oss til andre mennesker, gjenstander eller naturen. Det er holdningene som definerer handlingene våre, hvilke synsmåter, mening, tenkesett og innstilling vi har i møte med konkrete mennesker (Tholin, 2015, s. 57 og 59).

3.4.2 Hva er profesjonsetikk?

Som nevnt i teorikapittelet om profesjonstrekanten er barnehagelærere en profesjon. I mange profesjoner hvor man forholder seg til andre mennesker er man nødt til å reflektere over hva som er det rette å gjøre i ulike situasjoner og barnehagelærerprofesjonen er ingen unntak. Som profesjonsutøver forholder man seg til profesjonsetikk, hvor man streber etter det som er riktig å gjøre i ulike situasjoner eller dilemmaer som oppstår i møte med mennesker (Hennum & Østrem, 2016, s. 68-69). Etikk er moralens teori, hvor etikk er hvordan man begrunner hvilke valg man tar på bakgrunn av moral (Ofstad, 1980 i Hjort, Kristiansen & Barkholt, 2018, s. 16). Det finnes flere ulike etiske teorier som kommer til syne gjennom hvilke argumenter man bruker når man tar et handlingsvalg. I grove trekk handler etikk om refleksjonen bak valgene vi tar basert på hva som er godt eller vondt, riktig eller galt (Banks, 2007, s. 27). Altså handler profesjonsetikk om hvilke valg man gjør som en profesjonsutøver. Kjell Eyvind Johansen (1994) skriver at barnehagelærerens profesjonsetikk må hente sin kunnskap fra den normative etikken og pedagogikken. Den normative etiske teoriene bruker man for å analysere, forstå, reflektere og handle i situasjoner hvor man står ovenfor problemstillinger eller etiske dilemmaer, de tre viktigste etiske modellene er konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk (Johansen, 1994 i Hennum & Østrem, 2016, s. 70). Videre vil jeg presentere hva disse tre innebærer.

3.4.3 Konsekvensetikk

Et annet ord for konsekvensetikk kan være nytteetikk. Konsekvensetikk handler ikke om det spesifikke valget man gjør, men hvilke konsekvenser eller nytte som kommer av handlingen. Enkelt forklart handler teorien om konsekvensetikk om å ta det valget som gir størst nytte for de involverte (Hennum & Østrem, 2016, s.71). Dermed er det ikke selve handlingen som skal vurderes, men konsekvensen av handlingen man utfører. Det handler altså om hvilket handlingsalternativ man velger ut i fra hvilken nytte eller konsekvenser denne handlingen fører til (Johansen, 1994 i Hennum & Østrem, 2016, s.71).

3.4.4 Pliktetikk

Barnehagelæreren forholder seg til mange plikter og i pliktetikk vil man ta valg basert på hva man plikter å gjøre. I motsetning til konsekvensetikk hvor man vurderer konsekvensen eller nytten av en handling, vurderer man i pliktetikk selve handlingen uten å ta hensyn til konsekvensen av handlingen (Hennum & Østrem, 2016, s.73).

3.4.5 Dydsetikk

Dydsetikk har noen likhetstrekk med konsekvensetikk, på den måten at man tenker nytte av handlingen man gjør. Dydsetikk fokuserer derimot mer på gode handlinger i formålet, og at de gode handlingene har et mål i seg selv. Når et barn gråter, så trøster man barnet. Gjennom dydsetikk er ikke målet bare at barnet skal slutte å gråte og bli glad igjen, men at handlingen har et mål i seg selv, som er å gi omsorg som videre skaper et trygt miljø. Vi kan også bruke barns medvirkning som eksempel for å gi et bilde av hva dydsetikk er. Det er et formål å bidra til å skape et mer demokratisk samfunn. Her er den dydsetiske handlingen at man legger til rette for at barn får medvirke, gjøre den gode handlingen, for å nå formålet (Hennum & Østrem, 2016, s. 79-80).

4.0 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte problemstillingen i lys av den teorien jeg har samlet inn og presentert i teorikapittelet. Dette kapittelet vil være delt i flere tematiske bolker.

4.1 I grenseland mellom offentlig og privat

Jeg har presentert teori om hva det vil si å se barn som subjekter. Men det å se barn som subjekter i barnehagen og i et barnehageperspektiv innebærer også at barnehagelærerne anerkjenner de rettighetene som barn har og at han/hun sørger for at disse blir praktisert. FN's barnekonvensjon, rammeplan for barnehagen og barnehageloven er alle mandater som vi er nødt til å anerkjenne og følge som profesjonsutøvere i barnehagelæreryrket. En del av FN's barnekonvensjon er de tre "P", hvor en av disse er "participation", som vil si deltakelse. Larsen og Slåtten (2015, s. 270) sier at retten til deltakelse kan sees i særlig sammenheng med demokratiet og deltakelse i samfunnet. Barnehagen er en offentlig arena, og barnehagen er derfor barnets inngangsport til deltakelse i samfunnet og demokratiet. Den offentlige arenaen som barnehagen er, er da også et sted for danning, og da særlig danning i inn i et demokrati. Østrem (2012, s. 98) sier at det er her barnehagens potensial ligger, da barn får tilgang til en offentlig arena i en tidlig alder. Barnehagen er en offentlig arena, men den grenser også til det private, det vil si barnets hjem. Imidlertid er det ikke et klart skille mellom offentlig og privat, da hjemmet har rettigheter som berører barnehagehverdagen. Foreldres rettigheter er som nevnt i teoridelen nedfelt i både rammeplan og barnehageloven, hvor det fastlås at de foresatte skal ha rett til medvirkning i alle avgjørelser som gjelder deres barn. Dette vil si at både barnehagelærere og foreldre har ansvar for barns oppdragelse, selv om det er noe helt annet å være forelder enn det er å være barnehagelærer. Barnehagelæreren har blitt tildelt et oppdragelsesmandat, noe av dette fra foreldrenes mandat og resten fra det mandatet staten har gitt barnehagelærere gjennom å ta utdanningen og fra barnehageloven og rammeplanen (Hennum & Østrem, 2016, s. 68). Ser vi dette i lys av casen som er presentert innledningsvis i oppgaven kan vi forstå at det fort kan oppstå dilemmaer for barnehagelærere. Den fiktive casen legger et grunnlag for videre drøfting.

4.2 Barns rett til selvbestemmelse og foreldres rett til medvirkning

Foreldrenes beskjed til barnehagen i den fiktive casen er rimelig klar: barnet mitt skal ikke spise svin. Både barnehageloven og rammeplan for barnehagen gir dem rett til å gi barnehagen denne beskjeden, og barnehagen er lovpålagt å samarbeide med foreldrene. Ved

situasjonen rundt matbordet, gir Hassan (5) klart uttrykk for at han ønsker å smake på salami, som inneholder svin. Når skal barns rett til selvbestemmelse gjelde, i hvilke situasjoner, og er selvbestemmelsen kun gyldig når foreldre og barnehageansatte er enige med barnet? Østrem (2012, s. 11) sier at siden det er en asymmetrisk relasjon mellom barnet og de voksne, så er barn avhengige av hvilke valg, handlinger og prioriteringer de voksne gjør. Barnets muligheter til deltakelse og medvirkning vil alltid være avhengig av hvilken muligheter voksne og samfunnet gir barna til å delta. Som nevnt i teorikapittelet er begrepet medvirkning sentralt i et demokrati, og i barnehagen er det fokus på barns rett til medvirkning. En liberalistisk forståelse av medvirkning legger opp til at det enkelte barnet er fri til å ta beslutninger på vegne av seg selv og ses på som et kompetent rettighetssubjekt (Larsen & slåtten, 2015, s.271). For å gå tilbake til casen: Hassan sier klart og tydelig ifra om at han ønsker å smake på salami slik som de andre barna ved matbordet. I følge FN's barnekonvensjon, rammeplanen og barnehageloven har man med en liberalistisk demokratiforståelse av medvirkning gitt Hassan rett til å bestemme selv hvilket pålegg han skal kunne ha på brødskiva. Barn sin subjektposisjon er utsatt da barna står i et maktforhold til de voksne rundt seg. Voksne kan ignorere barnas perspektiver dersom de ikke er enige med barnet (Østrem, 2012, s. 31). Barnets subjektstatus blir dermed veldig sårbar og blir avhengig av den voksnes avgjørelser.

Et annet aspekt å ta hensyn til i forhold til barns utsatte subjektposisjon er demokratisk danning. Hassan går i barnehage og er en del av det offentlige, hvor barnehagen er første steg i møtet med demokratiet. I Rammeplanen (2017) er det fastslått at barnehagen skal legge opp til at barna skal bidra til modig, ansvarlig og selvstendig deltakelse i det demokratiske fellesskapet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.21). For å realisere kravet om at barnehagen skal fremme danning, er vi nødt til å se dette i sammenheng med barns utsatte subjektposisjon. Danning i et demokratisk perspektiv handler om å dannes til et kritisk tenkende subjekt (Østrem, 2012, s.129). Dersom man ikke blir hørt eller blir ignorert i sine ytringer eller ønsker, kan det føre til at man heller adlyder eller gjør det som de voksne bestemmer. Og dersom vi ønsker å danne barna inn i demokratiet, vil det si at vi må fremme barns ytringer og barns selvbestemmelse.

Østrem (2012) sier det er nødvendig å problematisere barns tilknytning til det private hjemmet når vi snakker om barn som sårbare og utsatte subjekter. Selv om barn som nevnt dannes inn mot demokratiet, er de fortsatt ekskludert fra fellesskapet i det offentlige og ekskludert fra det

frie fellesskapet. De er bundet til hjemmet og ofte representert av noen andre. Østrem argumenterer også for at barnehagen er en offentlig arena og at det ligger et potensial her hvor barn deltar i kraft av seg selv og ikke representerer hjemmet (Østrem, 2012, s. 32). Med dette perspektivet kan man realisere et potensial som gir barn en rolle som selvstendige medborgere hvor rettighetene gitt dem av FN's barnekonvensjon, barnehageloven og rammeplanen ikke kolliderer med foreldrenes rett til medvirkning.

Vi skal likevel være forsiktige slik at foreldres rett til medvirkning ikke blir sett på som et hinder eller som noe negativt. Hele hensikten med barnehagens foreldresamarbeid er å legge til rette for et best mulig tilbud for barnet. Foreldre har også foreldreretten og eier oppdragelsesmandatet til barnet. På grunn av både foreldres oppdragelsesmandat og viktigheten av godt foreldresamarbeid er foreldres rettigheter nedfelt i Barnehageloven (2005) §§ 1, 2 og 4 og i rammeplanen (2017). For å legge til rette for et best mulig tilbud for barnet så kreves det av barnehagelæreren at man møter foreldrene med et felles ønske om barns beste (Brenna, 2008, s. 149). Dette for å skape en relasjon med foreldrene som er preget av tillitt, til det beste for barnet.

4.3 I spenningsfeltet mellom foreldre og barn - det etiske dilemmaet

Som profesjonsutøver må man forholde seg til profesjonsetikken, hvor man som barnehagelærer streber etter det som er riktig å gjøre i ulike situasjoner eller dilemmaer som oppstår i møte med foreldre og barn (Hennum & Østrem, 2016, s. 68-69). Ser vi dette lys av problemstillingen og casen som er presentert kan vi si at profesjonsutøveren i casen står overfor et etisk dilemma som jeg her skal drøfte med profesjonsetikken som utgangspunkt.

I teorikapittelet har jeg presentert teori om pliktetikk, konsekvensetikk og dydsetikk. Som profesjonsutøver ser man disse i sammenheng, og tar et valg basert på hva som er riktig å gjøre i en gitt situasjon. Jeg tar for meg det pliktetiske først: vi kan med hensyn til rammeplanen og barnehageloven si at barnehagelæreren står ovenfor en plikt hvor man må ta hensyn til foreldrenes synspunkter. I rammeplanen (2017) står det at barnehagen skal legge til rette for å ha god dialog og godt foreldresamarbeid. Videre står det at barnehagen har plikt til å sørge for at barna ikke havner i en lojalitetskonflikt mellom foreldre og barnehagen. Samarbeid med foreldre skal også sikre foreldres rett til medvirkning (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 29 og 37). I barnehageloven §§ 1, 2 og 4 står det at barnehagen har en plikt til å i samarbeid og forståelse med hjemme ta vare på barnets behov, hvor foreldre skal være

likeverdige samarbeidspartnere. Videre står det at foreldre skal få si sin mening i alt som handler om deres eget barn og barnehagen plikter til å legge til rette for dette (Barnehageloven, 2005, §§ 1, 2 og 4).

På den annen side gir rammeplanen, barnehageloven og FN's barnekonvensjon også barnehagelæreren en plikt til å anerkjenne barnets selvbestemmelse. I rammeplanen (2017) er det fastslått at barnehagen skal legge til rette for barns medvirkning uavhengig av alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Videre står det at barna har rett til å uttrykke seg og si sin mening og sine synspunkter på egne vilkår og barnehagen plikter til å følge barnas uttrykte behov (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 27). Barnehageloven kapittel 2, § 3 handler om barns rett til medvirkning og hensynet til barnets beste. Her er det fastslått at barnehagen har en plikt til å sørge for at barna får gi uttrykk for sitt syn i saker som gjelder dem selv og som skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Videre er det poengtert at i alle handlinger som gjelder det enkelte barnet, plikter barnehagen til å tenke på barnets beste (Barnehageloven, 2005, § 3). Med utgangspunkt i FN's barnekonvensjon artikkel 12 har barn rett til å bli hørt og rett på innflytelse på sitt eget liv. Siden Norge har ratifisert FN's barnekonvensjon betyr det at denne retten er en sterk rettighet fordi staten må sørge for at den blir fulgt (Sandberg, 2010, s.50 og 51). Dette igjen betyr at barnehagen er forpliktet til det samme, i og med at barnehagen er en offentlig instans.

Hvis barnehagelæreren handler gjennom bare pliktetikken vil barnehagelæreren ta valg ut i fra hva han eller hun plikter å følge. Barnehagelæreren har plikt til å følge både FN's barnekonvensjon, rammeplan og barnehageloven som blant annet innebærer foreldres rett til medvirkning men også barns rett til medvirkning. Som det er nevnt ovenfor ser man at det er mange plikter en må følge som barnehagelærer. Det blir utfordrende å bare følge det pliktetiske teorien, når pliktene kan oppleves motstridende. Hennem & Østrem (2016) skriver at i pliktetikk så vurderer man selve handlingen uten å ta hensyn til konsekvensen av handlingen (Hennem & Østrem, 2016, s.73). Å ikke ta hensyn til konsekvensen av valgene man tar som profesjonsutøver er hypotetisk mulig, men praktisk tilnærmet umulig, fordi man ser pliktetikk, konsekvensetikk og dydsetikk i en sammenheng. I denne casen er det også vanskelig å kun følge pliktetikk fordi barnehagelæreren plikter til to motstridende forpliktelser. De normative etiske teoriene brukes av profesjonsutøveren for å reflektere og analysere hvilke valgmuligheter man har og hvilke av disse som gir mest nytte (Johansen, 1994 i Hennem & Østrem, 2016, s. 70).

La oss si at barnehagelæreren følger plikten til foreldres rett til medvirkning og følger foreldrenes beskjed: barnet mitt skal ikke spise svin. Her kommer vi inn på konsekvensetikk, som ikke handler om det spesifikke valget man gjør, men hvilke konsekvenser eller nytte som kommer av handlingen. Konsekvensetikk handler om å ta det valget som gir størst nytte for de involverte (Hennum & Østrem, 2016, s.71). Så hva er konsekvensen av denne handlingen? Som nevnt tidligere har barn en utsatt subjektstatus dersom man ikke sørger for at barnets rettigheter blir ivaretatt. Dette i seg selv blir en konsekvens av å følge plikten til å legge til rette for foreldres rett til medvirkning, og ikke ta hensyn til barnets egne ønsker. En annen konsekvens man kan tenke seg til er at barnet kanskje vil føle seg utenfor det sosiale fellesskapet i barnehagen, siden han sitter rundt matbordet og ser at de andre barna får lov til å spise salami, mens han ikke får det. Denne konsekvensen tar oss videre til det som handler om barns demokratiske danning. Barnehagen er en offentlig møteplass og barnets første møte med demokratiet. Rammeplanen, barnehageloven og FN's barnekonvensjon gir barn status som medborgere her, og status som medborgere er mulighet for deltakelse i samfunnet med opplevelsen av å tilhøre et fellesskap hvor alle har like rettigheter (Østrem, 2012, s. 95). Hva skjer med Hassans (5) tilhørighet til fellesskapet og like rettigheter til alle i demokratiet dersom alle andre får men ikke han? Man kan tenke seg at en konsekvens også er at det går utover den demokratiske danningen da han kan få en oppfatning av at rettigheter inn mot demokratiet ikke gjelder han, bare de andre barna. Østrem (2012) gir et eksempel på hva som kan være en konsekvens av å vektlegge foreldrenes synspunkter, som på mange måter kan overføres til casen her. Østrem's eksempel handler om foreldres vold mot barn hvor foreldres rett til å oppdra sine barn slik de ønsker blir motstridende til barns behov for beskyttelse. Her ligger det verdikonflikt mellom foreldrenes autonomi og respekten for barns integritet, og dette løses vanligvis ved at verdiene rangeres og de sterkeste blir prioritert, i dette eksempelet foreldrenes rett. Østrem sier videre at når høyesterett legitimerer foreldres klapsing av sine barn sier de samtidig at det foreldres rett til å definere hva som er god barneoppdragelse går foran barnets opplevelse av hvor krenkende det er å bli slått av en voksen (Østrem, 2012, s. 99). Selv om dette eksempelet og eksempel i denne oppgavens case ikke inneholder det samme temaet, kan det sammenlignes på den måten at når foreldres rett blir prioritert, kan det føles krenkende for barnet som ikke blir hørt og rettigheter ikke blir ivaretatt fordi foreldres rettigheter gis prioritet.

La oss nå si at barnehagelæreren følger plikten til barns rett til selvbestemmelse og velger å vektlegge denne fremfor foreldrenes beskjed til barnehagen. Hva er konsekvensen av denne

handlingen? Dersom barnehagelæreren følger retten til barns selvbestemmelse, kan de velge å gi barnet salamipålegg. Som nevnt står det i rammeplanen at barnehagen må begrunne sine valg overfor foreldrene, så hva kan konsekvensen være av at barnehagen må informere foreldrene om at de har gått imot deres beskjed og gitt salami til barnet deres? Det kan tenkes at tilliten foreldrene har til barnehagen blir svekket eller borte. Når barnehagen skal begrunne deres valg overfor foreldre, må barnehagen forklare hvorfor de velger å la barns selvbestemmelse gå over foreldrenes rett til medvirkning. Det er ikke sikkert at alle foreldre, eller Hassans foreldre, vil forstå hvorfor små barn har så mange rettigheter og kan bestemme mer enn de som foreldre kan gjøre. Foreldrenes forventninger til barnehagelærere er at vi forholder oss til foreldrenes gitte beskjeder enten det handler om hvor lenge barna skal sove på dagtid eller om barna skal sove inne eller ute. Vi kan nok si at en konsekvens være at foreldrene mister tillit til barnehagen og konsekvensen av det igjen er at man får utrygge foreldre og at mistilliten også kan komme til uttrykk i andre situasjoner. Vi kan også tenke oss et scenario hvor barnehagen holder det skjult ovenfor foreldrene at de har gitt barnet deres salamipålegg selv om de har fått beskjed om å ikke gjøre dette. Konsekvensene av dette går også på tillitt, da barnehagen holder informasjon skjult og holder foreldrene utenfor sannheten. Her er det verdt å nevne at maktaspektet blir synlig, da barnehagelæreren i denne situasjonen har makt over foreldrene og foreldrenes ønsker også. Man kan også tenke seg at ved å gi Hassan salami kan det føre til en lojalitetskonflikt for Hassan, der barnehagen gir han rom for å spise det i barnehagen og at han hjemme ikke får lov. Her kan det tenkes at Hassan også muligens får dårlig samvittighet for å ha gått imot det foreldrene har sagt at han ikke får lov til. Til sist må det også nevnes at å velge å gi Hassan selvbestemmelse går imot foreldres rett til medvirkning. Som sagt gir rammeplanen og barnehageloven foreldrene rett til medvirkning og til å være likeverdige samarbeidspartnere som skal få si sin mening i alt som handler om deres eget barn. Går man bort i fra dette går man også bort i fra rettigheter og lover i demokratiet.

Vi kan legge den direkte konsekvensen til side og ta for oss dydsetikken. I dydsetikk fokuserer man ikke på den direkte konsekvensen av handlingen, men heller på det gode formålet av handlingen i den store helheten (Hennum & Østrem, 2016, s. 79-80). La oss se casen i lys av dydsetikk. Handler man etter dydsetikk og velger å følge foreldrenes beskjed til barnehagen er det fordi man tenker på det helhetlige formålet. For eksempel kan vi tenke oss at det kan skape trygge foreldre, et trygt miljø for foreldrene der de vet at barnehagen tar deres meninger på alvor og følger opp barnet deres slik de selv ønsker. Vi kan også tenke oss

at det bidrar til tillitt hos foreldrene, og at dette er et formål fordi foreldres tillitt til barnehagen kanskje også kan sikre foreldres tillitt til skolen eller andre offentlige instanser i det lange løpet. Snur vi på det og ser for oss at barnehagelæreren bestemmer seg for å la Hassan få ta valg i kraft av seg selv, kan det hende at det store formålet er å skape et miljø i barnehagen hvor alle deltar i kraft av seg selv som medborgere i demokratiet. Å legge grunnlaget for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i det demokratiske fellesskapet som kommer barna til gode både på individ- og samfunnsnivå, nå og i fremtiden (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 21).

4.4 Betydningen av holdninger og verdier

Barnehagelærerens respons vil kunne variere i en hektisk arbeidshverdag. Etikk og etikkutøvelse henger sammen med den enkelte personens profesjonelle identitet, verdier og holdninger. Verdier og holdninger er med på å avgjøre hva denne personen mener er en verdifull og riktig handling (Taylor, 1989 i Hjort, Kristiansen & Barkholt, 2018, s. 16). Verdier kommer til syne når vi tar valg og begrunner hvorfor vi tar akkurat dette valget, mens holdninger først kommer til syne i møte med andre mennesker og definerer våre synsmåter, meninger og innstillinger vi har (Tholin, 2015, s. 57 og 59). Uansett hvilket valg man tar, enten man handler ut ifra dydsetikk, konsekvensetikk eller pliktetikk, så vil jeg tørre å påstå at det spiller en rolle hvilke verdier og holdninger vi har i valget vi står overfor. Vi kan se for oss en situasjon der hvor foreldre har sagt til barnehagen at barnet deres ikke skal spise peanøtter, fordi barnet er allergisk og det er dermed skadelig eller ubehagelig for barnet. Barnehagen velger å følge dette og gir ikke peanøtter til dette barnet selv om de andre spiser en kake med peanøtter i. Her er det en selvfølge at man velger å følge foreldrenes beskjed fremfor å gi barnet selvbestemmelse, i og med at det er skadelig for barnet. Vi kan nå sammenligne dette med casen jeg har presentert innledningsvis. Her kan holdninger knyttet til religion komme til syne, og jeg skal forsøke å forklare: man kan anerkjenne foreldrenes religiøse ønsker og respektere deres tro om at svinekjøtt er haram og kan være skadelig for Hassan på den måten at det går imot troen. Man kan her si at barnehagelærerens holdning er å respektere ulike religiøse standpunkt og at man ikke lar sin egen integritet påvirke sin rolle som profesjonsutøver. På den annen side kan barnehagelæreren ha holdninger som tilsier at religion ikke spiller noen stor rolle og at andre rettigheter, som barns selvbestemmelse, er viktigere enn religiøse lover og regler. Jeg vil tørre å påstå at for noen foreldre kan beskjeden om at barnet deres ikke skal spise svin være like sterkt som beskjeden om at barnet ikke skal spise peanøtter, da begge to har skadepotensial på to litt ulike måter. Barnehagelærerens

verdier spiller også en rolle i hvilket valg man tar. For eksempel kan en barnehagelærers verdi være å være ærlig. Det vil kanskje da være vanskelig å gi Hassan svinekjøtt dersom man har sagt til foreldrene at man ikke skal gjøre dette. Eller, dersom man gir svinekjøtt til Hassan, må man være ærlig med foreldrene om dette i etterkant og ha mot til å informere foreldrene om valget som er tatt.

Jeg vil gå tilbake til eksemplet nevnt i min førforståelse av temaet i oppgaven, hvor foreldrene hadde gitt beskjed til barnehagen at barnet deres ikke skulle sove mer enn 1 time i barnehagen. Dette ble et etisk dilemma når vi tydelig så gjennom barnets uttrykk at det trengte mer søvn enn foreldrenes ønske. Det endte med at vi valgte la barnet sove lenger uten å informere foreldrene om dette. I og med at dette barnet var småbarn og ikke enda kunne uttrykke seg språklig, kan man si at barnets selvbestemmelse kommer til uttrykk gjennom barnets kroppsspråk. I dette tilfelle var det alltid en selvfølge at barnehagen lot barnet få den søvnen det trengte. Her er det ingen tvil om at barnets selvbestemmelse kom foran foreldrenes rett til medvirkning. Men det som gjør situasjonen interessant er at barnehagelæreren avgjørelse ble begrunnet med at barnets beste er viktigere enn å informere foreldrene om avgjørelsen. Dette var fordi foreldrene var veldig bestemt på at barnet ikke skulle sove mer enn 1 time og da ble uærlighet rettfærdiggjort med barnets beste. Hvis barns selvbestemmelse skal gjelde i denne situasjonen, hva er da begrunnelsen for at det ikke skal gjelde i Hassan (5) sin situasjon? Og i hvilke situasjoner skal foreldres medvirkning gjelde?

5.0 Konklusjon

Som konklusjon vil jeg si at det ikke finnes et svar på "hva skal vektlegges - barns selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning?". Jeg vil påstå at det er situasjonsavhengig om man tar hensyn til barnets selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning. Med dette mener jeg at svaret vil variere avhengig av situasjon og det mennesket som tar valget. Vi må alltid huske på vår maktposisjon som voksne overfor barn, enten vi er foreldre eller barnehagelærere. Samtidig må vi heller ikke la være å problematisere at barnehagen også har en maktposisjon overfor foreldre, da barna blir overlatt til barnehagens ansvar store deler av dagen. Ja, barn har mange vedtatte rettigheter, men det er vi som voksne som må sørge for at barna får sine rettigheter. Samtidig er det vi som barnehagelærere som må sørge for at foreldres rett til medvirkning blir fulgt. Det er to poler som møter hverandre hvor barnehagelæreren står ovenfor det vanskelige valget. Dermed tenker jeg at det er mange faktorer som spiller inn når man tar et valg mellom å vektlegge barns selvbestemmelse eller foreldrenes rett til medvirkning. Barnehagelærerens verdier og holdninger vil spille en sentral rolle i avgjørelsen av valget. Det samme vil barnehagelæreren fagkunnskap og kunnskap om lover og retningslinjer. Som jeg nevnte i innledningen er vi mennesker forskjellige, og innholdet i profesjonstrekantens momenter vil variere fra barnehagelærer til barnehagelærer. Det vil si at samme situasjon kan ha forskjellige utfall ut ifra hvilken barnehagelærer eller hvilket menneske som står overfor valget. Det vil finnes ulike fasitsvar på problemstillingen avhengig av hvilke briller man har på. Til syvende og sist er dette et viktig tema å reflektere over for alle som jobber med barn.

6.0 Oppsummering

Tematikken i denne bacheloroppgaven har tatt utgangspunkt i et demokratiperspektiv hvor jeg har sett på denne i lys av et etisk. Problemstillingen jeg valgte var "*hva skal vektlegges - barns rett til selvbestemmelse eller foreldres rett til medvirkning?*". For å svare på problemstillingen valgte jeg å dele oppgaven i flere kapitler som jeg nå skal oppsummere innholdet i og trekke frem sentrale momenter.

I kapittel 1 ønsket jeg å få frem hvorfor dette temaet og denne problemstillingen ble valgt samtidig som jeg ønsket å vekke leseren sin nysgjerrighet. For å belyse tematikken i oppgaven valgte jeg å presentere en fiktiv case i innledningen som skulle være et utgangspunkt for oppgaven og gjøre det tydeligere for leseren, og sette ting i sammenheng. I dette kapittelet presenterte jeg også en aktualisering av temaet hvor jeg setter denne problemstillingen i lys av dagens samfunn. En viktig del av innledningen var begrepsavklaringen hvor jeg presenterte at oppgaven tar utgangspunkt i en liberalistisk demokratiforståelse (selvbestemmelse) av begrepet barns medvirkning.

Kapittel 2 omhandlet hvilken metode jeg valgte for å svare på problemstillingen i denne bacheloroppgaven. Jeg presenterte min fremgangsmåte for å velge denne metoden som passet i min mening oppgaven best og presenterte metoden: *teoretisk drøfting*. Mitt faglige ståsted har vært sentral i innsamling av relevant teori for å kunne svare på oppgaven. Her bygget jeg oppgaven på relevant teori fra fagbøker, lovverk, styringsdokumenter og forskrifter. Jeg har også presentert tre fagbøker som har gitt meg et godt overblikk av tematikken. I kapittel 2 presenterte jeg også min førforståelse av tematikken hvor jeg har erfaring fra en situasjon i en barnehage hvor det var et etisk dilemma. Jeg har også nevnt metodekritikk hvor jeg presenterte svakheter ved mitt valg av metode.

Kapittel 3 tok for seg relevant teori. I og med at jeg hadde valgt teoretisk drøfting som metode var det her viktig for meg å presentere den teorien som var nødvendig for å kunne drøfte problemstillingen. Jeg valgte dermed å basere oppgaven på Hennem & Østrems (2016) profesjonstrekant. Her hentet jeg relevant teori som jeg mener passer inn under de tre momentene av profesjonstrekanten. Disse tre var politikken, kunnskapen og verdiene. I delkapittelet hvor teori som tilhører kategorien politikk ble samlet, har jeg blant annet gått inn på demokrati, medvirkning og lover og retningslinjer som er til stede i barnehagen. Under

delkapittel om kunnskap har jeg blant annet trukket inn teori om barn som subjekt, danning, og barn som medborgere. Og under delkapittel om verdier har jeg trukket inn verdier, holdninger og profesjonsetikk.

Problemstillingen ble drøftet i kapittel 4. Jeg har vært objektiv i drøftingen av problemstillingen hvor jeg har både sett på foreldres og barnets perspektiv når det kommer til hva som skal vektlegges. Samtidig har profesjonsetikken og barnehagelærerens verdier og holdninger vært en sentral del av drøftingen. Drøftkapittelet ble delt opp i ulike tematiske bolker for å synliggjøre hvilke faktorer som kan påvirke beslutningen.

Målet med denne oppgaven var å skape en diskusjon og refleksjon rundt tematikken. Jeg har funnet svar på oppgaven, og dette svaret endte opp med at det ikke finnes et fasitsvar. Jeg har selv gjennom arbeidet med bacheloroppgaven fått ny innsikt i og kunnskap om etiske dilemmaer i lys av demokratiet, som jeg tar med meg videre som kommende barnehagelærer.

7.0 Litteraturliste

- Banks, S. (2007) "Principbasert Etik". I Zagal, R, M. & Nøhr, K. *Etiske dilemmaer i pædagogisk arbejde*. Danmark: Hans Reitzels Forlag
- Barnehageloven. Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64. Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bergsland, M, D. & Jæger, H. (red). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærer utdanningen*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Brenna, L. R. (2008) *Manzil*. Oslo: Cappelen Damm
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Eidhamar, L, G. (2012). *Små mennesker - stort mangfold - religioner og livssyn i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS
- Hennum, B. A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Hjort, K., Kristiansen, A., & Barkholt, N, C. (red.). (2018). *Profesjonsetikk - velferdsarbeid for og med mennesker*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kjørholt, A, T. (red). (2010). *Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?*. Oslo: Universitetsforlaget
- Larsen, A, K. & Slåtten, M, V. (2015). *En bok om oppvekst*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Moen, K. H. (2012). *Nærmiljø og samfunn - i barnehagen*. (2.utgave) Oslo: Universitetsforlaget AS

Sagberg, S. (2012). *Religion, verdier og danning - barns møte med de store spørsmål i livet*.

Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Sandberg, K. (2010) "Barns rett til medbestemmelse - et juridisk perspektiv". I Kjørholt, A, T.

(red). *Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?*. Oslo Universitetsforlaget

Tholin, K, R. (2015). *Profesjonsetikk for barnehagelærere*. Bergen: Fagbokforlaget

Vigmostad & Bjørke AS

Utdanningsdirektoratet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir. Hentet fra:

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Østrem, S. (2012). *Barnet som subjekt - Etikk, demokrati og pedagogisk ansvar*. Oslo:

Cappelen Damm AS